

Heidi Meen

ET NYTT FAGBLAD FOR HELE ARKIVFELTET?

I 2022 vil det bli avgjort om arkivfeltet får sitt eget fagblad, på samme vis som museum og bibliotek. Målet er i så fall et profesjonelt fagblad som kan dekke hele feltet, uavhengig av hvilken sektor arkivet er bevart i, og som kan bidra til mer oppmerksomhet for arkiv.

Til vanlig jobber jeg som rådgiver i Vestfoldarkivet, men i denne sammenhengen har jeg to andre hatter; jeg er redaktør for Arkheion, kommunale arkivinstitusjoners eget fagtidsskrift, og er nestleder og representerer arkiv i ABM-medias styre. En kan kanskje si at den ytterste hatten i denne sammenhengen er den siste, for i 2019 fikk ABM-media AS 150.000 kroner i utviklingsmidler fra Arkivverket til forprosjektet «Ett tidsskrift for arkivfeltet» – med meg som prosjektleder.

Pandemien forsinket prosjektet noe, men rapporten som sier noe om hvorfor dette kan være en god idé og hva som skal til, ble sendt til Arkivverket 1. oktober 2021, altså kort tid etter Arkivarforeningens vårseminar i september. Her skulle jeg ha presentert rapporten, men ble syk og måtte stå over. Men rapporten ble ferdigstilt og i oktober 2021 ble det også søkt om ytterligere arkivutviklingsmidler fra Arkivverket, nå til et treårig prøveprosjekt. Også dette i regi av ABM-media AS, men i samarbeid med Arkivarforbundet og Arkheion.

Om ABM-media og prosjektet

ABM-media AS er et ikke-kommersielt aksjeselskap, noe som betyr at det ikke har erverv til formål. Overskudd brukes til utvikling og eventuell utvidelse av selskapets publikasjonsvirksomhet. Som det står i formålsparagrafen, er formålet å utgi frie og uavhengige fagblader for arkiv-, bibliotek- og museumsfeltene. Videre står det: «Publikasjonene skal bidra til å synliggjøre ABM-sektorene i norsk samfunnsliv og i den offentlige debatt og skal ha vekt på kunnskaps- og forskningsformidling. Selskapet har som mål og ambisjon å sette dagsorden for, og belyse alle sider ved sektorene og ha som en viktig oppgave å initiere til nyutvikling, herunder utvikle digitale publiseringsformer for hele ABM-feltet i samarbeid med ulike organ og organisasjoner innen fagfeltet.»

Bakgrunnen for forprosjektet er at A-en i ABM er ganske liten sammenlignet med B og M. ABM-media gir ut bladene *Museumsnytt* og *Bok og bibliotek* med fire-fem papirutgaver i året. A-en ble dekket av *Tidsskriftet Arkiv*, et vitenskapelig nettbasert tidsskrift med Nivå 1-godkjenning, men med liten aktivitet. Etter at tidsskriftets redaktør og ildsjel Gudmund Valderhaug hadde gått av med pensjon, hadde tidsskriftet nærmest ligget brakk. ABM-media så av den grunn behov for å revitalisere det fagfellelvurderte tidsskriftet, og i den prosessen slo det styret at det kanskje også var på sin plass å tenke litt større – å løfte blikket og se på hele arkivfeltet under ett. Kanskje var tiden moden for en forandring på dette feltet.

Målet med forprosjektet var å undersøke nærmere hva som skal til for å skape et nytt, mer slagkraftig tidsskrift for hele arkivfeltet i Norge.

Økt oppmerksomhet

Da riksarkivar Inga Bolstad oppsummerte debatten «Vi arkiverer senere – dette haster ikke», som ble arrangert av Arkivverket og Norsk Redaktørforening under Arendalsuka i august 2021, etterlyste hun den store systemdebatten på feltet, den som sjelden vinner frem fordi arkiv verken er noen kioskvelter eller velgermagnet.

I kommentaren pekte hun på ferske tall fra Menon Economics som viser at offentlig sektor i dag bruker 12 milliarder i året på arkiv, og at en anslagsvis kunne ha spart 4-5 milliarder kroner i året hvis systemene var bedre og snakket sammen. Hun sa videre at det er behov for å tenke radikalt nytt, og at det er viktig at næringslivet, myndighetene og eksterne aktører jobber sammen. Hun pekte på at tre ting må til for å få til de nødvendige endringene:

- Modige politikere som bevilger de pengene som trengs
- Bedre samarbeid mellom offentlig og privat sektor
- Oppmerksomhet – «Vi må tenke nytt» og «Vi må snakke om konsekvensene av mangelfull arkivering»

Alle punktene er av relevans for forprosjektet, men spesielt det siste. I dag er de ulike arkivbladene kanskje mindre synlige enn om ressursene ble samlet. Slik det er nå, er også kanalene delvis konkurrerende og det kan være uklart for publikum hvem som er avsender. Et mål med å etablere et nytt tidsskrift, er å skape en tydelig stemme og merkevare, et blad som kan havne på ministerens bord, bli lest av en utvidet målgruppe og slik sett bidra til økt oppmerksomhet for faget og feltet – og kanskje også få flere «vanlige folk» til å forstå betydningen av arkiv.

Profesjonalisering

Både Museumsnytt og Bok og Bibliotek er uavhengige fagblader som følger Redaktørplakaten og produserer journalistisk uavhengig stoff om sine sektorer. Arkivfeltet har ikke det samme. Isteden er det flere mindre tidsskrifter om og for arkiv, som representerer ulike miljøer og sider av arkivfeltet.

Arkivarforeningen gir ut *Norsk Arkivforum*. Norsk Arkivråd har medlemsbladet *Arkivråd*. Kommunal arkivsektor har bladet *Arkheion*, mens det ikke finnes noen publikasjoner som retter seg spesielt mot arkivfaglig ansatte i statlig eller privat sektor, slik det altså gjør for kommunal arkivsektor. Det nettbaserte Tidsskriftet Arkiv er i prinsippet åpent for alle innen arkivfeltet, ikke bare det vitenskapelige miljøet, men mye tyder på at dette ikke helt er oppfattet, for det er få som benytter seg av muligheten.

De eksisterende bladene har knappe ressurser, er delvis basert på dugnad og har ikke mulighet til å betale for tekst og foto. Ingen av dem er heller basert på Redaktørplakaten, som er en erklæring (avtale) om redaktørens uavhengighet, plikter og ansvar.

Et mål med et nytt fagblad/tidsskrift er at det skapes handlingsrom til å kunne betale frilansere. Ressurser til å bedrive uavhengig journalistikk vil føre til et bedre produkt og en større grad av profesjonalisering, og kan også bidra til at det blir økt oppmerksomhet på viktige temaer.

For hele feltet

I dag har vi tidsskrift som retter seg mot spesifikke og til dels snevre målgrupper. Antagelig vil det være lettere for ett profesjonelt tidsskrift å nå en videre målgruppe og dermed få økt oppmerksomhet enn det er for flere små. Litt tabloid kan en si at målet er å slå seg sammen istedenfor å slå hverandre i hjel. Sammen kan man få til noe bedre og større.

Tanken er som nevnt at et nytt blad skal rette seg mot og dekke hele fagfeltet, på tvers av forvaltningsnivå. Om dokumentasjonen er statlig, kommunalt eller privat skapt, vil i denne sammenhengen ikke ha noen betydning. Poenget er heller å sette lys på ulike aspekter ved arkiv og dokumentasjon. Det vil gjøre det mulig å sette lys på problematikk og temaer på en helt annen måte enn før.

I tillegg til mulighet til å bedrive kvalitetsjournalistikk, er det ønskelig at arkivsektoren selv bidrar med stoff, slik som blant annet har vært tilfelle for Arkheion. En slik erfaringsdeling har hatt stor verdi for miljøet, og det vil det antagelig fortsatt ha.

Løfte fagfeltet

Arkivfaget/-feltet er journalistisk sett underdekket i samfunnsdebatten. Et nytt fagblad med mulighet for å lage godt journalistikk stoff, kan bidra til å sette lys på temaer, saker, personer og forhold i samfunnet som er viktige for å styrke feltet. Det kan også bidra til en økt forståelse for hvorfor det er viktig med en styrking av dette feltet. At arkiv spiller en viktig samfunnsrolle og er en sentral del av demokratiet. Et nytt fagblad kan også invitere til debatt og kritikk, og se nærmere på hva som skjer internasjonalt.

Målet er med andre ord et blad som kan sette dagsorden gjennom journalistiske saker, men som også kan inkludere debatt, kritikk, informasjon og fagartikler fra miljøet, samt sammendrag av fagfelle-vurderte artikler og eventuelt annet vitenskapelig stoff.

Forprosjektets tre scenarier

I rapporten til forprosjektet skisseres det tre scenarier. Det ene er at ingenting skjer eller endres, men argumentene for å forsøke å få til noe er for mange til at en ikke bør gjøre nettopp dette. Forskjellene på de to øvrige scenariene er at det ene inkluderer Norsk Arkivråds medlemsblad *Arkivråd*, det andre ikke.

Den opprinnelige tanken var å slå sammen alle arkivblader til ett. Men Norsk Arkivråd ønsker foreløpig å beholde Arkivråd som den medlemsfordelen det er. Derfor er det mest realistiske scenariet, som også er det prøveprosjektet går ut på, at ABM-media AS i første omgang skaper et nytt blad med utgangspunkt i Arkheion og Tidsskriftet Arkiv. Dersom dette blir bra, kan det kanskje på sikt være aktuelt med et utvidet samarbeid.

Revitalisering av Tidsskriftet Arkiv

Det nettbaserte vitenskapelige tidsskriftet eies av ABM-media AS og driftes av OsloMet. Formålet med tidsskriftet er å styrke den vitenskapelige tilnærmingen til arkivfaget og være en uavhengig arena for faglig utvikling og debatt. Tidsskriftet publiserer fagfelle-vurderte artikler og fagartikler, samt redaksjonelle kommentarer og debattinnlegg om aktuelle tema. Publikasjonen har godkjenning nivå 1.

Da arbeidet med forprosjektet startet i januar 2020, hadde det ikke blitt publisert noen artikkel siden mai 2017. Da initiativtaker og redaktør Gudmund Valderhaug gikk av og Thomas Sødning fra OsloMet overtok redaktørrollen, ble det samtidig klart at det var behov for å revitalisere det vitenskapelige tidsskriftet.

Parallelt med forprosjektet, jobbet Sødning for å revitalisere tidsskriftet gjennom et nordisk samarbeid. Sødning har fått ja fra nordiske forskerkolleger til å sitte i redaksjonen for det nye nordiske samarbeidet. Redaktørrollen ligger fortsatt hos OsloMet. Sommeren 2021 ble det igjen publisert en tekst, skrevet av svenske Proscovia Svärd.

Et samarbeid med fagbladet vil kunne bidra til å øke bevisstheten om det vitenskapelige tidsskriftet som mulig kanal for fagfelleevaluering tekster, samt publisering av slike.

Arkheion

Bladet Arkheion eies og drives av landets kommunale arkivinstitusjoner, nærmest som et dugnadsprosjekt. Første utgave kom ut våren 1997 og var et samarbeid mellom noen få kommunale arkivinstitusjoner. I dag er hele landet representert på eiersiden, slik at en kan si at det nå er et fagtidsskrift for kommunal arkivsektor i Norge. Bladet kommer ut på papir to ganger i året, er på 40-44 sider, trykkes i et opplag på 2400 og legges også ut i digital versjon på nettsiden.

Alle bidrag i Arkheion kommer fra fagmiljøet selv, det vil si fra ansatte i eierinstitusjonene. Av og til er det også bidrag fra eksterne institusjoner, men heller ikke disse får betalt. Dette har ikke vært noe problem

så lenge skrivingen anses som del av deres arbeidstid. Men det at det ikke er rom i budsjettet for å betale frilansere, innebærer at innholdet får preg av informasjon, ikke journalistikk. Også bildene sendes inn av bidragsyterne selv, eller skaffes av redaksjonen fra gratis bildebanks. I noen sjeldne tilfeller betales det for å skaffe det rette bildet fra en billedatabase.

Arkheion distribueres til de 20 KAI-institusjonene som er medeiere, og som igjen distribuerer bladene videre til sine eiere (kommuner og fylkeskommuner) og andre interesserte. Bladet er et samarbeids- og dugnadsprosjekt. Redaktøransvaret har i alle år gått på omgang mellom eierne, og det er også institusjonene selv som primært har stått for innholdet. Siden 2016 har Vestfoldarkivet og undertegnende hatt redaktørrollen, og det har blitt tatt noen grep for å profesjonalisere det hele. Blant annet gjennom noe økt redaktør-ressurs (nå 25 % stilling), medlemskap i Norsk tidsskriftforening og ny design og nettside.

Arkheion 2|2021 – den siste utgaven av det kommunale arkivtidsskriftet før vedtaket om å gå inn i det treårige prøveprosjektet. Bildet er fra DigitaltMuseum. Design: Linn Liverød.

Utvidet målgruppe

Målgruppen vil være videre enn det de nåværende tidsskriftene har hatt hver for seg. Målet er å nå politikere og beslutningstakere på alle forvaltningsnivå, ansatte i landets arkivinstitusjoner, også det uavhengig av forvaltningsnivå, ansatte i alle institusjoner som skaper arkiv (inkludert privatarkiv), journalister/ media, forskere og studenter med flere. En konkretisering av målgruppene og hva som skal til for å nå dem, blir noe av det som må jobbes nærmere med når det nye bladet skal etableres.

Treårig prøveprosjekt

Det første skrittet på veien mot nytt blad, var å søke utviklingsmidler fra Arkivverket til et treårig prøveprosjekt. Det neste skrittet, om midler ble innvilget, ville være et vedtak fra Arkheions 20 eiere om å gå inn i prosjektet og ved dette sette Arkheion på pause og overføre eierandelene til det nye bladet i prosjektperioden. I tillegg har ABM-media AS vedtatt å bidra med 100.000 kroner årlig i prøveperioden, og Arkivforbundet ønsker å støtte prosjektet på andre vis. For at bladet skal være bærekraftig må redaktøren/prosjektlederen, jobbe for å sikre driftsinntekter gjennom tilskudd, abonnentsavtaler og annonseinntekter.

Redaktøren av det nye trykte fagbladet vil bli ansatt av ABM-media AS. I tillegg vil det bli satt sammen et redaksjonsråd fra arkivmiljøet. Bladet vil følge Redaktørplakaten og inneholde uavhengig journalistikk, noe ingen av dagens arkivtidsskrifter har kapasitet til, samt informasjon og stoff fra arkivmiljøet (slik som i Arkheion nå) og det vitenskapelige miljøet. Parallelt med dette arbeides det for å revitalisere det nettbaserte, vitenskapelige Tidsskriftet Arkiv, som allerede er

del av ABM-media AS, og som har Nivå 1-godkjenning for fagfellevurdering. Dette gjøres blant annet gjennom et nordisk samarbeid innen det vitenskapelige miljøet. Redaktøransvaret vil fortsatt ligge hos OsloMet.

Det legges opp til dialog og samarbeid de to uavhengige redaktørene imellom. Tanken er at fagbladet kan ha korte sammendrag av artikler som publiseres i fulltekst på nettsiden til Tidsskriftet Arkiv, og at fagbladet også skal ha informasjon om muligheten for fagfellevurdering. Dette vil bidra til at det vitenskapelige tidsskriftet blir mer allment kjent, og vil kunne gi artiklene en langt større rekkevidde.

Veien videre?

I skrivende stund, januar 2022, vet vi at prosjektet har blitt tildelt utviklingsmidler fra Arkivverket og at Arkheion har vedtatt å gå inn i prøveprosjektet i perioden 2022 til og med 2024. I denne perioden blir det derfor ikke gitt ut noe Arkheion. Det neste skrittet nå blir å etablere arbeidsgruppen som skal jobbe for å få det nye bladet på beina, samt å ansette en redaktør/prosjektleder. Arbeidsgruppen vil bestå av deltakere fra ABM-media AS, Arkivforbundet, Arkheion og OsloMet.

Når bladet er på beina og den nye redaktøren/prosjektlederen er på plass, går arbeidsgruppen over til å bli et utgangspunkt for et redaksjonsråd som kan bistå redaktøren med innspill og en kanal inn i arkivmiljøet. Det blir uansett viktig for den nye redaktøren å få innspill, ideer og bidrag fra dere «der ute» når det gjelder aktuelle saker og ting som rører seg i feltet. Ikke nøl med å ta kontakt med vedkommende. Sammen kan vi skape det fagbladet Norge trenger.